

MÄLESTUSPÄEVAD

VALVE JAAGUS – IN MEMORIAM

Eesti teadlaskonda on tabanud valus kaotus – 10. juunil 1995 lahkus jäädavalt meie hulgast Eesti üks staafi ikamaid sordiaretajaid, teeneline teadlane, põllumajanduskandidaat Valve Jaagus. Ta sängitati Aamisepa perekonna matmispaigale Raadi kalmistul 13. juunil s.a.

Lahkunu sündis 15. detsembril 1920 Jõgeval, kus tema isa Julius Aamisepp töötas tolleaegses Jõgeva Sordikasvanduses kartuli, juur- ja kaunviljade sordiaretajana. Ta lõpetas Jõgeva 6-kl. algkooli (1935), Tartu Eesti Noorsoo Kasvatuse Seltsi Tütarlaste Gümnaasiumi (1941), Kehtna Aiandusinstituudi (1944, *cum laude*) ja Eesti Põllumajanduse Akadeemia kaugõppe-teaduskonna agronoomiaosakonna (1956).

Aretustööga puutus V. Jaagus kokku juba kooliõpilasena, töötades alates 1938. a. suvevaheaegadel isa aretusaedades. Iseseisva aretajana hakkas ta Jõgeval tööle 1944. aastal pärast aiandusinstituudi lõpetamist. Juba 1945. aastal nimetati vanemteaduriks, millisel ametikohal töötas 50 aastat, s.h. 29 aastat köögiviljade aretusgrupi juhina. Tema poolt või tema osalusel on aretatud kokku 25 köögivilja- ja marjasorti, millest käesoleval ajal on Eestis kasutusel valge peakapsas 'Jõgeva', söögiporgand 'Jõgeva Nant', redis 'Jõgeva 169', söögisibul 'Jõgeva 3', aeduba 'Vaia', aedhernesordid 'Tasuja', 'Aamissepp', 'Looming', 'Valma' ja 'Herko', ning tomatisordid 'Koit', 'Visa F₁', 'Erk', 'Vilja', 'Terma' ja 'Mato'. Oma eduka tööga tõestas V. Jaagus veenvalt, et ka väikese aretusasutuse tagasihoidlike võimaluste juures võib luua sorditurul konkurentsivõimelisi sorte, aedhernes 'Tasuja' (sүн. 'Ovoštnoi 76') oli rajoonitud endise Nõukogude Liidu 34 kliimapiirkonnas, tomat 'Koit' 11, tomat 'Visa F₁' 7 ja redis 'Jõgeva 169' kolmes piirkonnas.

Lisaks sordiaretustööle tegeles V. Jaagus köögiviljade ja maitsetaimede kasvatamise agrotehnika uurimisega. Kõige ulatuslikumad olid sellealased uurimistööd söögisibulaga, mis andsid materjali ka 1965. aastal edukalt kaitstud väitekirjaks.

V. Jaagus oli oma eriala suur tundja, kes oli väga palju lugenud ning ulatuslikult katseid korraldanud. Tema esinemised olid kõikjal oodatud. Ajavahemikus 1977...1984 pidas ta EPA-s üliõpilastele 12-tunniseid loenguid köögiviljade sordiaretuse alal.

Lahkunu oli mitmekülgsete huvide ja võimetega inimene. Kutsetöö kõrvalt oli ta pikka aega Eesti Aianduse ja Mesinduse Seltsi Jõgeva osakonna juhatuse liige, ühtlasi nimetatud seltsi auliige. Ta on olnud paljude aiandus- ja kodundusnäituste korraldaja ning neil aktiivne osaleja. Pikka aega juhtis ta Jõgeva SAI ja näidissovhoosi naiskomisjoni, oli kodundusringi juhatuse liige, osales klubi töös isetegevusliku näitleja ja lavastajana, kuid tegi ka mitme tasandi omavalitsusorganite rahvasaadiku ja rahvakohtu kaasistuja ühiskondlikku tööd.

V. Jaagusel jätkus aega ja entusiasmi ilu- taimede kasvatamiseks. Jaaguste pere aias õitseb kevadeti arvukas nartsissisortide kollektsioon, sealne aediiriste kollektsioon on kogu vabariigi üks suuremaid. Lahke, sõbraliku inimesena jagas ta tuttavatele oma aiast ilutaimede istikuid, aidates nii kaasa ilu ja heakorra edenemisele kogu alevikus.

Tähelepanuväärsete teadussaavutuste ning ühiskondliku tegevuse eest peeti V. Jaagust meele paljude autasudega, 1980. aastal omistati talle teenelise teadlase aunimetus. Tema biograafia koostamine seisab alles ees. Esialgsetel andmetel on ta trükkis avaldanud 135 tööd.

A. Bender

HANS NÕMMIK – IN MEMORIAM

Käesoleva aasta suvel – 27. juunil – lahkus igaveseks Uppsalas hea sõber, lugupeetud kolleeg, tunnustatud teadlane, kauaaegne ülikooli õppejõud, APSi auliige prof. dr. Hans Nõmmik.

Hans Nõmmik sündis 15. märtsil 1922. a. Tartus. Alg- ja keskhariduse sai ta Hugo Treffneri Gümnaasiumis. 1942. a. alustas õpinguid Tartu Ülikooli põllumajandusteaduskonnas. Õpingud kodumaal katkesid 1944. aastal ja ta sattus põgenikuna Rootsi. Samal aastal jätkas ta õpinguid Rootsi Põllu-majandusülikoolis Uppsalas. Ülikooli lõpetas agronoomina ja omandas hiljem agr. lic. (1952) ja agr. dr. kraadi ühes nimetamisega dotsendiks. Talle määrati dotsendi stipendium sama ülikooli juures.

Pärast ülikooli lõpetamist töötas assistendina Riiklikus Rahvatervishoiu Instituudis ja seejärel Riiklikus Põllumajanduse Uurimiskeskuses Ultunas (1948...1956). Tundes suurt huvi teadustöö vastu õnnestus tal leida 1963. aastal vastav koht Metsanduse Ülikooli juures Stockholmis, esialgu uurimisdotsendina, hiljem abiprofessori ja siis professorina metsamuldade keemia alal. Peale Metsanduse Ülikooli liitmist Põllumajandusülikooliga jätkas ta tööd metsanduse fakulteedis metsakeemia professorina, kuni pensionile minekuni 1988. aastal.

Prof. H. Nõmmik on trükitud avaldanud arvukaid uurimistöid agrokeemia alalt, nende hulgas ka väitekirja *Fluori esinemisest Rootsi põllumajandussaadustes, mullas ja joogivees* (1953). Tema peamiseks uurimisobjektiks on olnud mulla lämmastik. Tähelepanu vääriv on tema poolt välja töötatud lämmastiku isotoobi (^{15}N) kasutamise meetodika.

Andeka teadlase uurimused on äratanud tähelepanu ka välismaal. Pärast väitekirja kaitsmist töötas ta stipendiaadina kolm kuud Kalifornia ülikooli juures USA-s. Eriteadlasena on ta külastanud Indiat, Malaisiat, Hiinat ja Kanadat.

Teenete eest teaduses autasustati H. Nõmmikut Rootsi Kuningliku Metsa- ja Põllumajandusteaduste Akadeemia poolt Bergsteini auhinnaga.

H. Nõmmik oli olnud mitme Rootsi kui ka rahvusvahelise kutsealalise organisatsiooni liige.

Oma kutsealalise tegevuse kõrval võttis kadunu elavalt osa eestlaste seltskondlike kui ka rahvuslike organisatsioonide tegevusest. Nii oli ta tegev Eesti Rahvusfondis, Vabade Eestlaste Põllumajandusliidus ja oli Eesti Agronoomide

Selts Rootsis kauaaegne liige ja abiesimees. Akadeemiliselt kuulus kadunu EÜS-i perre.

Tänu ja mälestus Hans Nõmmikust jääb kauaks püsima meie meelde.

A. Aamisepp

JAAN REEMAN – IN MEMORIAM

21. juulil lahkus meie hulgast jäädavalt staañikas seemnekasvatuse eriteadlane ja organisator, õpetatud agronoom Jaan Reeman. Ta sündis 22. juunil 1922 Läänemaal Vigala vallas Lõo talus. Esimesed põllumehetarkused omandas ta aastatel 1936...1938 Vigala Põllumajanduskoolis, seejärel sai tarkust 1938...1940 Tallinnas jõumasinate alal Riigi Tööstuskoolis. Kooli lõpetas ta autojuht-motoristi kutsega. Edasine haridustee kulges läbi Jäneda Põllumajandustehnikumi eriklassi (töötas 1945/46. a. kaheaastase põllutöökoolide lõpetajate baasil). Järghesid aastad 1946...50 Tartu Riikliku Ülikooli põllumajandusteaduskonnas, mis jäi esialgu lõpetamata, sest ta kuulutati tagaotsitavaks. Elatust tuli mõnda aega hankida avalikkusest kõrvale hoides juhuslikel töödel. Hiljem, töötades Hummuli sovhoosis, lõpetas ta kaugõppe teel EPA ja sai õpetatud agronoomi diplomi (1957).

1958. aastal asus Jaan Reeman tööle Kuusiku katsebaasi, kus töötas kuni 1962. a.-ni põllunduse osakonna nooremteadurina, seejärel lisaks ka majandi vanemagronoomina. Teadu-rina uuris ta sel perioodil taliviljade talvitumise, agrotehnika ja teisi küsimusi.

1970. a. asus Jaan Reeman tööle Sakku, Eesti Maaviljeluse ja Maaparanduse Teadusliku Uurimise Instituudi seemnekasvatuse sektori juhatajaks, kus töötas kuni pensionile minekuni 1989. aastal. Olles üks seemnekasvatuse süsteemi loojaid ja elluviijaid, suhtus ta sellesse väga hoolikalt. Vaatamata mahukale organisatsioonilisele tööle leidis ta aega enese täiendamiseks ja teiste taimekasvatuseprobleemide uurimiseks, mis nähtub tema poolt mitmesugustel teemadel

kirjutatud erialastest artiklitest. Teadaolevalt avaldas ta kokku 61 mitmesuguse sisuga artiklit, nendest 31 oli kirjutatud Sakus.

Jaan Reeman oli kõigi poolt hinnatud seltskonnainimene. Juba noorena lõi ta aktiivselt kaasa maanoorte liikumises. Olles E. Idla poolt juhitud meesvõimlejate rühmas, esines ta ka Üle-eestilisel Maanoorte Suvepäeval. Jänedapäeval tegi ta palju eriklassi kokkusulamiseks kooli traditsioonirikka eluga. Kitsamas ringkonnas oli ta aga mõnus jutumees, kelle muhedaid lugusid ei väsinud keegi kuulamast. Seepärast osales tema viimasele puhkepaigale saatmisel ligi paarsada leinajat.

*Feci quod potui, faciant meliora potentes
(Tegin mis võisin, tehku paremini,
kes suudab)*

V. Kruus

VIRGE KANGRO – IN MEMORIAM

Pärast rasket ja kiirelt arenenud haigust lahkus meie juurest 29. juulil 1995 Eesti Põllumajandusülikooli Loomakasvatuse instituudi vanemteadur Virge Kangro. Ta maeti Tartu Raadi kalmistule.

Virge Kangro sündis 30. mail 1939 Rakvere linnas töölisperekonnas. Alghariduse omandas ta Simuna 7-kl. koolis. Jätkas õpinguid seejärel Väike-Maarja Keskkoolis aastail 1953...1957. Samal aastal astus Tallinna Polütehnilisse Instituuti, mille lõpetas 1962. aastal toiduainetetööstuse insener-tehnoloogi kvalifikatsiooniga.

Kutsealast tööd alustas 1962. aastal Tartu Lihakombinaadis insener-tehnoloogina, kahe aasta pärast asus tööle Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi Konstrueerimise ja Tehnoloogia Büroo lihatehnoloogia osakonda, algul vaneminsener-tehnoloogina, hiljem sektorijuhatajana. Siin töötas ta ühtekokku 7 aastat, siis asus õppima Eesti Loomakasvatuse Instituudi statsionaarsesse aspirantuuri lihatoode tehnoogia erialal. Aspirantuuri lõppemise järel, 1974. a. määrati ta

ELVI veiseliha uurimise laboratooriumi nooremteaduri ametikohale. Kandidaadi-väitekirja teemal *Veiseliha kvaliteedi sõltuvus tõust, soost ja vanusest* kaitses V. Kangro 1975. aastal ja talle omistati põllumajanduskandidaadi teaduslik kraad. Alates 1981. aastast asus ta töötama piima- ja veiseliha tootmise uurimise sektorisse vanemteadurina.

V. Kangro on osalenud mitmes uurimistöös, mis käsitlesid veiselihatoodangu suurendamist ja selle kvaliteedi parandamist. Uurimistööde tulemusena selgitati välja nuumnoorveiste optimaalne raskus ja vanus nende lihaks realiseerimisel. Ta oli üks veiseliha uue standardi väljatöötajaist.

V. Kangro oli erudeeritud, oma eriala hästi tundev laia silmaringiga teadur. Iseloomult otsekohene, töökas ja aus. Ta on esinenud ettekannetega ja osa võtnud paljudest teaduslikest konverentsidest, sealhulgas ka Prantsusmaal ja Inglismaal. Oma erialaseid teadmisi on ta täiendanud Soomes, Taanis ja Iirimaa.

Virge Kangro on kirjutanud ligi poolsada teaduslikku ja populaarteaduslikku artiklit, olles ka raamatu *Herefordi tõugu lihavesis Eestis* kaasautoriks.

Virge Kangro oli Loomakasvatuse instituudi teadusnõukogu liige, põllumajandustehnikumides eksamikomisjoni esimees. Ta esines loengutega nii üliõpilastele kui ka spetsialistidele täienduskursustel. Hea inglise keele oskajana oli ta tõlgiks erialastel loengutel ja mitmesugustel muudel loomakasvatusega seotud üritustel nii vabariigis kui ka väljapool seda.

Vabal ajal õppis inglise keelt, mängis võrkpalli, käis võimlemisrühmas ja tegeles käsitööga. Oli eeskujulik pereema oma abikaasale ja kahele pojale.

Töökaaslased mäletavad teda kui elurõõmsat optimistlikku kolleegi, kes kunagi omapoolsest abist ära ei ütlenud.

A. Suurmaa

JÜRI TEDREMA – IN MEMORIAM

Käesoleva aasta 1. augustil lahkus ootamatult insuldi tagajärjel EPMÜ veterinaariateaduskonna dotsent Jüri Tedrema. Ta maeti Tartu Raadi kalmistule.

Jüri Tedrema sündis 21. veebruaril 1929. aastal Raasiku vallas Tohelgi külas talupidajate perekonnas. Seal algas ka ta koolitee. Õppimine jätkus Tallinna II Keskkoolis, kus omandas hea keskhariiduse. EPA veterinaariateaduskonnas õppis ta aastatel 1948...1953, teaduskonna lõpetas kiitusega. Pärast lõpetamist oli aspirantuuris, tema juhendajaks oli prof. Elfriide Ridala. Aspirantuuri lõppedes töötas J. Tedrema loomatervishoiu ja füsioloogia kateedris lühikest aega vanemlaborandina, seejärel assistendina, vanemõpetajana ning alates 1965. aastast kuni elu lõpuni dotsendina.

Kandidaadiväitekirja teemal *Aknapilukaudse ventilatsiooniga sigalate mikrokliima ja selle reguleerimine* kaitses ta edukalt 1957. aastal, kuid varsti pärast kaitsmist kutsuti ta Moskvasse Kõrgemasse Atestatsioonikomisjoni, sest sellelaadseid töid oli NLKP peasekretär N. S. Hruštšov oma kõnes teravalt kritiseerinud. Hoolimata Keskkomitee survest Atestatsioonikomisjon J. Tedrema tööd ei tühistanud, kuid kolleeg J. Tedrema tuju ja töötahe olid pikka aega rikutud.

Oma teaduslikes töödes (neid on üle poole-saja) käsitlebki J. Tedrema peamiselt sigalate mikrokliimat. Ta on selgitanud, kuidas töötab sigalates prof. Jürgensoni poolt väljatöötatud ventilatsioonisüsteem ning kuidas sobivad sigalatesse kalorifeerid. Ta on uurinud põrsaste käitumist elektrilampide all ning mikrokliima ja söötade kvaliteedi mõju sigade juurdekasvule.

Paarkümmend aastat töötas J. Tedrema veterinaariateaduskonnas prof. Elfriide Ridala abiliseana, pärast professori surma 1974. aastal langes aga loomatervishoiu õpetamise põhiraskus nii veterinaaria kui ka zootehnika erialal dotsent J. Tedrema õlgadele. Jüri Tedrema suhtus loomatervishoiu õpetamisse tõsiselt. Õppetöö paremaks korraldamiseks koostas ta kuuepoognase mahuga *Loomatervishoiu praktikumi*, mis on ilmunud EPA rotaprindi väljaandena kolmel korral. Raamatutesse *Sigade haigused* ja *Veiste haigused* on ta kirjutanud loomatervishoidu käsitlevad peatükid, Eesti Põllumajandusentsüklopeedia jaoks aga loomatervishoidu ja mesilaste haigusi kajastavad märksõnad.

Lahkunu oli hea inimene. Alati leidis tal aega, et sõpradega juttu puhuda, rääkida sellest, mis südamel. Jüri meelistegevuseks oli jahil käimine – jahile läks ta ka siis, kui ilm oli kehv või kui tervis enam polnud kõige parem.

Jüri Tedrema perekonnas kasvasid üles tütreid Sirje ja Anu ning poeg Tõnis. Neist vanem tütar Sirje (keskhariidusega zootehnik) koos oma perega elab vanaisa talus Raasiku vallas – sellega on ära hoitud kodutalu sattumine võõraste inimeste kätte.

H. Kübar